

Гімназія-інтернат №13 м. Києва

Формування пізнавальної самостійності учнів як фактор успішності в НУШ

Узагальнення роботи над методичною темою
вчительки початкових класів
вищої категорії, старшої вчительки
Бали Світлани Анатоліївни

Київ – 2024

АНОТАЦІЯ

Методична розробка "Формування пізнавальної самостійності учнів як фактор успішності в НУШ" спрямована на розробку педагогічних підходів, які забезпечують розвиток активності, самостійності та творчого мислення учнів у початковій школі.

Автор досліджує сутність пізнавальної самостійності як важливої характеристики особистості, що охоплює здатність до самостійного пошуку інформації, критичного аналізу та практичного застосування знань. У роботі розглядаються основні методи та технології, які сприяють розвитку цієї якості: інтерактивні методи, проблемне навчання, проєктно-орієнтований підхід, гейміфікація та диференціація завдань. Особлива увага приділена формуванню внутрішньої мотивації учнів до навчання через створення комфортного та цікавого навчального середовища.

У методичній розробці представлено практичні вправи, які спрямовані на розвиток пізнавальної самостійності учнів, їхньої ініціативності, креативності та впевненості у власних силах. Завдання побудовані з урахуванням принципів поступового ускладнення та інтерактивності, що дає змогу учням успішно засвоювати матеріал, долати труднощі та використовувати набуті знання в реальному житті. Практичні приклади включають вправи на самостійний пошук інформації, творчі проєкти, інтерактивні платформи та рефлексію.

Методична розробка стане корисною для вчителів початкових класів, які прагнуть урізноманітнити навчальний процес та орієнтувати його на розвиток пізнавальної самостійності учнів. Представлені методи й вправи можуть бути адаптовані до потреб кожного класу, сприяючи створенню інноваційного освітнього середовища, що відповідає принципам НУШ.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ 1. Пізнавальна самостійність учнів як важливий компонент успішності в НУШ	6
Розділ 2. Методи і технології формування пізнавальної самостійності	15
Розділ 3. Практичні вправи для розвитку пізнавальної самостійності учнів	24
ВИСНОВОК	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	35

ВСТУП

Формування пізнавальної самостійності учнів є одним із найважливіших завдань сучасної освіти, зокрема в умовах реалізації концепції Нової української школи (НУШ). Освітні реформи в Україні спрямовані на створення компетентнісного підходу до навчання, де учні виступають не пасивними слухачами, а активними учасниками освітнього процесу. У цьому контексті розвиток пізнавальної самостійності – здатності учнів до активного і самостійного отримання знань, аналізу, критичного осмислення та застосування інформації – є ключовою умовою для досягнення навчального та життєвого успіху.

Актуальність теми “Формування пізнавальної самостійності учнів як фактор успішності в НУШ” зумовлена тим, що сучасний світ потребує людей, які здатні самостійно вирішувати завдання, адаптуватися до змін і приймати відповідальні рішення. Учні початкової школи лише починають свій шлях у навчанні, і саме в цей період надзвичайно важливо закласти основу для розвитку пізнавальної самостійності. Недостатня увага до цього аспекту може призвести до пасивності, залежності від вказівок учителя та зниження інтересу до навчання. Натомість формування пізнавальної самостійності дозволяє не лише досягти кращих результатів у навчанні, а й сприяє розвитку таких важливих рис, як наполегливість, відповідальність, ініціативність і впевненість у собі.

Пізнавальна самостійність є комплексним явищем, що охоплює низку ключових складових: здатність до самостійного пошуку інформації, критичне мислення, уміння формулювати запитання, розв'язувати

проблеми, планувати свою діяльність та оцінювати її результати. У рамках НУШ цей аспект освіти набуває ще більшого значення, адже школа має не лише надавати знання, а й розвивати в учнів здатність навчатися самостійно протягом усього життя. Це стає можливим завдяки використанню сучасних педагогічних технологій, таких як інтерактивне навчання, проєктна діяльність, проблемний підхід, гейміфікація та диференціація завдань.

У даній методичній розробці підкреслюється важливість створення умов, які сприяють формуванню пізнавальної самостійності, а також надаються рекомендації щодо їхнього впровадження в освітній процес. Робота орієнтована на вчителів початкових класів, які прагнуть зробити навчання більш цікавим, ефективним та орієнтованим на потреби кожного учня.

Результати впровадження запропонованих методів та прийомів дозволяють:

- підвищити мотивацію учнів до навчання;
- розвивати їхню впевненість у власних силах;
- створити умови для ефективного застосування знань на практиці.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що пізнавальна самостійність є не лише фактором успішності учнів, але й необхідною умовою їхнього гармонійного розвитку як особистостей, готових до самостійного навчання та прийняття рішень у майбутньому. Тому цілеспрямована робота у цьому напрямку є одним із пріоритетів сучасної початкової освіти.

РОЗДІЛ 1

ПІЗНАВАЛЬНА САМОСТІЙНІСТЬ УЧНІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ УСПІШНОСТІ В НУШ

Реформа сучасної української школи, втілена через концепцію Нової української школи (НУШ), спрямована на формування у здобувачів освіти ключових компетентностей, які забезпечують їхню готовність до життя в динамічному та конкурентному світі. Одним із головних завдань цього підходу є розвиток пізнавальної самостійності учнів, що виступає базовим елементом успішності в освітньому процесі.

Пізнавальна самостійність є не просто навичкою, а комплексною характеристикою особистості, яка визначає здатність учня самостійно здобувати знання, критично осмислювати інформацію, приймати обґрунтовані рішення та використовувати набуті знання в практичних ситуаціях. Вона включає уміння формулювати запитання, знаходити джерела інформації, аналізувати та синтезувати дані, а також оцінювати результати власної діяльності.

В умовах НУШ пізнавальна самостійність виступає основою для формування таких важливих компетентностей, як вміння вчитися, ініціативність, критичне мислення, креативність, співпраця та відповідальність. Розвиток цих якостей дозволяє учням стати активними учасниками освітнього процесу, брати на себе відповідальність за власне навчання, а також долати виклики сучасного світу.

Пізнавальна самостійність є комплексною характеристикою особистості, що відображає здатність учня активно, цілеспрямовано й усвідомлено брати участь у процесі здобуття знань. Це якість, яка формується поступово та базується на інтеграції знань, умінь, мотивації та особистісних якостей учня, що дозволяють йому діяти незалежно, вирішувати пізнавальні завдання і досягати результатів без прямого втручання або допомоги з боку педагога.

Науковці визначають пізнавальну самостійність як здатність учня:

- самостійно визначати мету навчальної діяльності;
- знаходити джерела інформації;
- аналізувати, синтезувати та інтерпретувати отриману інформацію;
- формувати висновки та оцінювати ефективність своєї діяльності.

Сутність пізнавальної самостійності полягає в здатності учня не лише здобувати знання, а й застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях. Вона передбачає високий рівень навчальної мотивації, ініціативність, уміння працювати з інформацією, критично мислити, а також адаптуватися до нових умов і задач. Це якість, що охоплює когнітивний, емоційно-мотиваційний та діяльнісний компоненти:

- *Когнітивний компонент:*

Включає знання, які є основою для пошуку, розуміння й аналізу нової інформації.

- *Емоційно-мотиваційний компонент:*

Відображає зацікавленість, внутрішню мотивацію та готовність до пізнавальної діяльності.

- *Діяльнісний компонент:*

Включає вміння самостійно планувати, організовувати й оцінювати навчальну діяльність.

Пізнавальна самостійність є важливим фактором для формування особистості учня, здатного до саморозвитку, ефективного навчання та

успішної адаптації у сучасному суспільстві. У контексті НУШ ця якість є основою для побудови компетентнісного підходу до освіти, який спрямований на розвиток життєвих навичок, критичного мислення та здатності до самонавчання.

Таким чином, пізнавальна самостійність є важливою умовою для реалізації індивідуального потенціалу учня, його успішності у навчанні та подальшому житті. Це якість, яку необхідно розвивати за допомогою сучасних методів та технологій навчання.

Пізнавальна самостійність відіграє важливу роль у сучасній освіті, особливо в умовах реформування освітнього процесу в рамках концепції Нової української школи (НУШ). Зміна підходів до навчання акцентує увагу на особистісно орієнтованому та компетентнісному навчанні, де учень стає активним суб'єктом освітнього процесу. У цьому контексті пізнавальна самостійність виступає як необхідна умова для ефективного засвоєння знань, розвитку ключових компетентностей і підготовки до життя в сучасному світі.

Основні аспекти ролі пізнавальної самостійності:

- *Формування ключових компетентностей*

Пізнавальна самостійність є основою для розвитку таких ключових компетентностей, як:

- уміння вчитися протягом життя;
- критичне мислення;
- ініціативність;
- самостійність у прийнятті рішень.

Ці компетентності допомагають учням адаптуватися до постійних змін і викликів сучасного суспільства.

- *Забезпечення успішності навчання*

Учні, які володіють пізнавальною самостійністю, більш впевнено виконують навчальні завдання, адже вони здатні самостійно шукати

необхідну інформацію, аналізувати її, формулювати висновки й знаходити практичне застосування знанням. Це підвищує їхню успішність, як у навчанні, так і у позаурочній діяльності.

- *Розвиток внутрішньої мотивації*

Пізнавальна самостійність сприяє формуванню внутрішньої мотивації до навчання. Учні починають сприймати навчання як особистісно значущий процес, у якому вони можуть проявити ініціативу, розвинути творчість і досягти поставлених цілей. Це допомагає зменшити залежність учнів від зовнішньої мотивації, такої як оцінки чи нагороди.

- *Формування навичок самостійного навчання*

Уміння організовувати свою діяльність, планувати час, працювати з різними джерелами інформації та оцінювати власний прогрес є ключовими навичками для самостійного навчання. Пізнавальна самостійність дозволяє учням бути більш відповідальними за свій освітній шлях, що особливо важливо у світі, де знання швидко змінюються та оновлюються.

- *Підготовка до реального життя*

Сучасна освіта має на меті не лише передати знання, але й навчити учнів застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях. Пізнавальна самостійність допомагає формувати практичні навички, необхідні для вирішення життєвих завдань, роботи в команді, прийняття рішень і критичного оцінювання інформації.

- *Підвищення якості освітнього процесу*

Розвиток пізнавальної самостійності сприяє зміні ролі вчителя – він стає не джерелом знань, а наставником, який спрямовує учнів і допомагає їм розкрити свій потенціал. Такий підхід робить освітній процес більш ефективним і цікавим.

У рамках НУШ пізнавальна самостійність є основою для реалізації компетентнісного підходу. Вона дозволяє відійти від традиційного авторитарного навчання та побудувати освітній процес, де учні стають

активними учасниками, готовими до співпраці, творчості й самореалізації. Самостійне навчання стимулює розвиток особистісних якостей, які є важливими для досягнення успіху в навчанні та подальшому житті.

Пізнавальна самостійність є не лише метою сучасної освіти, але й важливим інструментом для досягнення гармонійного розвитку учнів. Її формування забезпечує ефективність навчання, підвищує мотивацію та створює умови для успішної адаптації до умов сучасного суспільства.

Ефективною основою для формування пізнавальної самостійності є компетентнісний підхід, що робить учня не просто споживачем знань, а активним суб'єктом освітнього процесу. Це сприяє розвитку ключових компетентностей, які забезпечують їхню успішність як у навчанні, так і в житті загалом.

Компетентнісний підхід є фундаментом реформування освітньої системи України в межах концепції Нової української школи (НУШ). Він передбачає перехід від передачі готових знань до розвитку в учнів здатності самостійно навчатися, розв'язувати проблеми та застосовувати отримані знання у реальних життєвих ситуаціях. У цьому контексті формування пізнавальної самостійності учнів стає одним із ключових завдань сучасної освіти, адже саме ця якість забезпечує здатність особистості до саморозвитку та адаптації до змін.

Компетентнісний підхід орієнтований на формування в учнів ключових компетентностей, що визначаються як інтегративні знання, уміння, навички, цінності та особистісні якості, необхідні для успішного життя та діяльності. У межах цього підходу акцент зміщується з обсягу засвоєних знань на здатність їх використовувати.

Основними характеристиками компетентнісного підходу є:

- Орієнтація на практичне застосування знань.
- Індивідуалізація навчального процесу.
- Розвиток критичного мислення, ініціативності та самостійності.

- Формування навичок співпраці, комунікації та розв'язування проблем.

Пізнавальна самостійність учня є однією з ключових умов реалізації компетентнісного підходу. Вона дозволяє:

- *Розвивати вміння вчитися протягом життя.* Учень опановує навички самостійного пошуку, аналізу та критичного осмислення інформації.
- *Підвищувати мотивацію до навчання.* Самостійність у пізнанні сприяє формуванню внутрішньої мотивації, коли учень прагне отримати знання не через зовнішній тиск, а через зацікавленість у результаті.
- *Розвивати відповідальність за власне навчання.* Учні вчаться планувати свою діяльність, організовувати її та оцінювати отримані результати.

У межах НУШ формування пізнавальної самостійності відбувається через інтеграцію сучасних методів навчання, які відповідають принципам компетентнісного підходу:

- *Інтерактивні методи навчання.* Використання дискусій, рольових ігор та проєктної діяльності для стимулювання активної пізнавальної діяльності учнів.
- *Проблемно-орієнтоване навчання.* Постановка перед учнями завдань, що вимагають самостійного пошуку рішень.
- *Гейміфікація.* Залучення учнів до навчання через використання ігрових елементів, які сприяють активному залученню до пізнавального процесу.
- *Рефлексивні технології.* Формування в учнів умінь оцінювати власний прогрес у навчанні та робити висновки щодо можливих шляхів вдосконалення.

Компетентнісний підхід не лише сприяє формуванню пізнавальної самостійності, але й допомагає створити умови для розвитку всебічно розвиненої особистості. Учні, які здатні самостійно навчатися, стають більш адаптивними до вимог сучасного суспільства, демонструють високий рівень впевненості, творчості та ініціативності.

Основними складовими пізнавальної самостійності є здатність до самостійного пошуку знань та уміння аналізувати, критично мислити та застосовувати інформацію. Розглянемо ці складові детальніше:

Здатність до самостійного пошуку знань є базовою складовою пізнавальної самостійності, яка дозволяє учню ініціювати та реалізовувати навчальну діяльність без постійного керівництва з боку вчителя. Це вміння є основою для опанування нових знань, розвитку особистості та досягнення успіху в навчанні.

Ця здатність включає кілька ключових аспектів:

- *Постановка цілей.* Учень вчиться визначати, що саме йому потрібно дізнатися, формулювати питання та обирати напрямок діяльності.
- *Навички роботи з інформацією.* Учень здатний знаходити відповідні джерела знань (книги, статті, відеоматеріали, онлайн-ресурси) та обирати з них найрелевантніші.
- *Організація процесу навчання.* Учень планує свій час, структурує завдання та самостійно визначає послідовність дій.
- *Перевірка достовірності інформації.* У сучасному інформаційному середовищі важливо, щоб учень умів критично оцінювати джерела та відокремлювати правдиву інформацію від хибної.

Здатність до самостійного пошуку знань сприяє формуванню в учнів упевненості у своїх силах, готовності до вирішення складних завдань і постійного саморозвитку.

Уміння аналізувати, критично мислити й застосовувати інформацію є наступним рівнем пізнавальної самостійності, який

ґрунтується на здатності до самостійного пошуку знань. Ця складова дозволяє учню не лише засвоювати нову інформацію, а й усвідомлено використовувати її для вирішення реальних завдань.

- *Аналіз інформації.* Аналіз полягає у вмінні розчленувати інформацію на складові частини, зрозуміти її структуру та взаємозв'язки між елементами. Учень вчиться виокремлювати головне, порівнювати дані, оцінювати їхню значущість. Наприклад, під час аналізу тексту учень виділяє основні ідеї, аргументи й факти, які їх підкріплюють.
- *Критичне мислення.* Критичне мислення передбачає здатність учня оцінювати інформацію, формулювати аргументовані висновки та знаходити можливі альтернативи. Учень розвиває навички:
 - розпізнавання упереджень або помилок в інформації;
 - оцінювання достовірності та обґрунтованості аргументів;
 - визначення причинно-наслідкових зв'язків.

Критичне мислення сприяє формуванню в учнів об'єктивності та самостійності в судженнях.

- *Застосування інформації.* Цей етап передбачає використання знань для вирішення практичних завдань. Учень вчиться інтегрувати нову інформацію зі своїми попередніми знаннями, шукати способи застосування її у різних сферах життя або навчання. Наприклад, засвоєні математичні навички учень може використовувати для розв'язання повсякденних задач, таких як планування бюджету чи аналіз даних.

Уміння аналізувати, критично мислити й застосовувати інформацію є ключовими для формування компетентностей НУШ, оскільки вони сприяють активній участі учнів у пізнавальному процесі, розвивають їхню ініціативність і забезпечують високий рівень готовності до самостійного навчання та діяльності в майбутньому.

Пізнавальна самостійність значною мірою впливає на успішність учнів, оскільки вона сприяє розвитку ключових компетентностей, необхідних для ефективного навчання. Учні, які здатні самостійно здобувати знання, демонструють вищий рівень академічної успішності, адже вони активно включаються у навчальний процес, проявляють ініціативу та прагнуть глибшого розуміння навчального матеріалу. Завдяки здатності до самостійного пошуку інформації вони не лише виконують завдання вчителя, але й здатні самостійно знаходити додаткові джерела знань, що збагачує їхнє уявлення про вивчений матеріал.

Пізнавальна самостійність допомагає учням краще засвоювати знання, оскільки вона тісно пов'язана з внутрішньою мотивацією до навчання. Коли учні відчують, що вони контролюють свій навчальний процес і можуть впливати на його результат, це підвищує їхнє бажання вчитися та вдосконалюватися. Також самостійна робота над завданнями сприяє формуванню навичок планування, організації та оцінювання власної діяльності, що дозволяє учням досягати більш високих результатів.

Важливим аспектом є те, що пізнавальна самостійність розвиває в учнів уміння критично мислити, аналізувати інформацію та застосовувати її в різних життєвих ситуаціях. Це сприяє їхній впевненості у власних силах і готовності долати труднощі, що позитивно позначається не лише на академічних досягненнях, але й на загальному особистісному розвитку. Таким чином, пізнавальна самостійність стає ключовим фактором успішності учнів у сучасній школі, формуючи у них необхідні навички та вміння для досягнення високих результатів як у навчанні, так і в житті.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що пізнавальна самостійність є важливим компонентом успішності учнів у сучасній освіті. Вона сприяє формуванню ключових компетентностей, розвитку мотивації до навчання, критичного мислення та здатності до самостійного вирішення завдань. У межах концепції Нової української школи пізнавальна самостійність є не

лише метою, а й засобом для побудови ефективного та інноваційного освітнього процесу, орієнтованого на всебічний розвиток учнів і підготовку їх до життєвих викликів.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ І ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ

Ефективне формування пізнавальної самостійності учнів вимагає використання сучасних методів і технологій, які сприяють розвитку активності, ініціативності та здатності до самостійного навчання. У контексті Нової української школи педагогічний процес орієнтований на інтерактивність, індивідуалізацію та практичну спрямованість, що забезпечує розвиток ключових компетентностей. У цьому розділі розглядаються основні підходи, методи та педагогічні технології, які дозволяють успішно розвивати пізнавальну самостійність у сучасному навчальному середовищі.

Інтерактивні методи навчання є одним із найбільш ефективних інструментів для формування пізнавальної самостійності учнів. Вони дозволяють створити умови, за яких учні активно взаємодіють один з одним, обговорюють різні ідеї, аргументують свої думки та приймають рішення. Ці методи стимулюють не лише засвоєння знань, а й розвиток критичного мислення, творчості та ініціативності.

Основні інтерактивні методи, спрямовані на формування пізнавальної самостійності молодших школярів:

Дискусії є потужним методом, що спонукає учнів до аналізу, аргументації та формування власної позиції. У процесі обговорення певної теми або проблеми учні вчаться висловлювати свої думки, обґрунтовувати їх, слухати інших і реагувати на інші точки зору. Наприклад, під час

обговорення екологічних проблем вони можуть порівнювати різні підходи до їх вирішення, пропонувати власні ідеї та критично оцінювати запропоновані рішення.

Мозковий штурм спрямований на генерацію великої кількості ідей за короткий проміжок часу. Цей метод допомагає активізувати мислення учнів, заохочуючи їх висловлювати навіть найбільш нестандартні ідеї. У процесі мозкового штурму учні не лише розвивають здатність до творчого мислення, а й вчаться працювати у команді, вислуховувати різні думки та комбінувати ідеї для створення оптимального рішення. Наприклад, під час обговорення теми "Як покращити умови навчання у школі?" учні можуть запропонувати нові підходи до організації освітнього простору.

Рольові ігри дають змогу учням "приміряти" на себе певну роль, наприклад науковця, мандрівника або підприємця, та вирішувати завдання, пов'язані з цією роллю. У таких іграх учні не лише отримують нові знання, а й вчаться аналізувати інформацію, приймати рішення та знаходити творчі шляхи розв'язання проблем. Наприклад, рольова гра "Засідання екологічної комісії" дозволяє учням дослідити причини забруднення довкілля та розробити план дій для його збереження.

Інтерактивні методи навчання не лише сприяють активному залученню учнів у навчальний процес, а й створюють сприятливі умови для розвитку їхньої пізнавальної самостійності, критичного мислення та навичок співпраці. Використання дискусій, мозкового штурму та рольових ігор у навчанні дозволяє формувати учнів, які здатні не лише здобувати знання, а й ефективно їх використовувати у реальних життєвих ситуаціях.

Проблемне навчання є одним із ключових підходів, спрямованих на формування пізнавальної самостійності учнів. Цей метод передбачає створення навчальних ситуацій, у яких учні стикаються з проблемами, що потребують аналізу, пошуку інформації та прийняття рішень. У процесі вирішення таких завдань учні активно залучаються до навчання,

розвивають критичне мислення та набувають навичок самостійного розв'язання питань.

В проблемному навчанні використовуються наступні підходи:

Постановка проблемних запитань і ситуацій є основним інструментом проблемного навчання. Учитель формулює проблеми таким чином, щоб вони викликали інтерес учнів, спонукали до роздумів і пошуку відповідей. Наприклад, під час уроку природознавства можна поставити запитання: "Чому тануть льодовики, і як це впливає на життя людей у різних частинах світу?". Це питання заохочує учнів до пошуку причин явища, аналізу його наслідків та обговорення можливих шляхів розв'язання проблеми.

Проблемна ситуація створює умови для формування таких навичок, як аналіз інформації, формулювання гіпотез, пошук джерел знань і синтез отриманих даних. Учні вчаться не лише знаходити відповіді, а й аргументувати свою позицію, оцінювати правильність рішень і пропонувати альтернативні підходи.

Використання кейсів для вирішення реальних завдань є ще одним важливим елементом проблемного навчання. Кейс-метод передбачає роботу з конкретними ситуаціями або сценаріями, які імітують реальні життєві проблеми. Наприклад, на уроках економіки учням можна запропонувати кейс: "Розробіть план розвитку малого бізнесу в умовах обмеженого бюджету". Учні аналізують запропоновану ситуацію, обговорюють різні варіанти дій, визначають переваги та ризики кожного рішення і обирають оптимальний варіант.

Кейси дозволяють учням застосовувати знання на практиці, розвивати навички роботи в команді, знаходити рішення у складних умовах і адаптуватися до різних обставин. Завдяки цьому вони набувають впевненості у своїх силах і готовності вирішувати реальні життєві завдання.

Таким чином, проблемне навчання сприяє розвитку пізнавальної самостійності учнів, активізуючи їхню участь у навчальному процесі та забезпечуючи можливість інтеграції знань з різних галузей. Постановка проблемних запитань і використання кейсів дозволяють створювати умови для формування критичного мислення, творчого підходу до вирішення завдань і практичного застосування знань, що є важливим елементом успішного навчання в умовах Нової української школи.

Проектно-орієнтоване навчання є одним із найбільш ефективних методів формування пізнавальної самостійності учнів, оскільки воно дає змогу поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю. Основна ідея цього підходу полягає у створенні умов, за яких учні самостійно або в групах працюють над проектом, який передбачає вирішення певної реальної чи навчальної проблеми. У процесі такої роботи вони не лише здобувають нові знання, але й розвивають навички планування, організації, дослідження та оцінювання результатів.

Реалізація довготривалих навчальних проектів дозволяє учням поглиблено дослідити певну тему, залучаючи різноманітні ресурси та інструменти. Такі проекти можуть тривати від кількох тижнів до місяців і охоплювати різні аспекти навчального процесу. Наприклад, учні можуть працювати над проектом "Екологічний стан нашого регіону", де вони досліджують локальні екологічні проблеми, проводять опитування, збирають дані, аналізують отримані результати та розробляють пропозиції щодо покращення ситуації.

Процес роботи над довготривалими проектами передбачає декілька етапів:

1. *Визначення мети та планування.* Учні спільно з учителем формулюють мету проекту, визначають завдання та розподіляють ролі у команді.

2. *Дослідження та збір інформації.* Учні самостійно шукають джерела інформації, проводять спостереження, експерименти або опитування.
3. *Аналіз та обробка даних.* На цьому етапі учні аналізують отримані результати, вчаться працювати з великими обсягами інформації та робити обґрунтовані висновки.
4. *Презентація результатів.* Кінцевий етап передбачає підготовку презентації, захист проєкту перед однокласниками або запрошеними гостями, що розвиває навички публічного виступу та аргументування.

Довготривалі проєкти мають величезний освітній потенціал. Вони сприяють розвитку в учнів таких важливих якостей, як ініціативність, відповідальність, креативність та вміння працювати в команді. Крім того, проєктно-орієнтоване навчання мотивує учнів до глибшого пізнання обраної теми, дозволяючи їм побачити практичну цінність отриманих знань.

Реалізація довготривалих навчальних проєктів створює сприятливі умови для розвитку пізнавальної самостійності учнів. Вони отримують можливість не лише опановувати нові знання, але й застосовувати їх у практичних ситуаціях, що готує їх до активного та успішного життя в сучасному світі.

Гейміфікація є сучасним підходом до організації освітнього процесу, який передбачає використання ігрових елементів і технологій для підвищення зацікавленості учнів та активізації їхньої пізнавальної діяльності. Цей метод спрямований на те, щоб зробити навчання більш захопливим і мотивуючим, створюючи позитивну атмосферу, у якій учні беруть активну участь у здобутті знань.

Використання ігрових технологій допомагає учням не лише запам'ятовувати навчальний матеріал, а й застосовувати його у практичних

ситуаціях. Наприклад, вивчення нових слів з англійської мови можна організувати через створення кросвордів або проходження вікторин, що дозволяє учням краще засвоювати лексику завдяки багаторазовому повторенню в ігровій формі.

Інтерактивні платформи, такі як Kahoot, Quizizz, LearningApps, Duolingo, активно використовуються в навчальному процесі, надаючи можливість вчителям створювати тестові завдання, квести, інтерактивні вправи або вікторини. Наприклад, платформа Kahoot дозволяє учням відповідати на запитання в режимі реального часу, змагаючись між собою, що підвищує інтерес і залучення до процесу навчання.

Елементи гейміфікації також можуть включати:

- *Систему балів і рейтингів.* Учні отримують бали за виконання завдань, що мотивує їх до досягнення вищих результатів.
- *Рівні та досягнення.* Виконання завдань відкриває доступ до нових рівнів або нагород, які стимулюють інтерес до навчання.
- *Командні ігри.* Вони сприяють розвитку навичок співпраці, комунікації та взаємодії.

Гейміфікація є ефективною не лише в молодших класах, але й у роботі з учнями середньої та старшої школи. Вона сприяє активізації навчального процесу, дозволяє урізноманітнити форми подачі матеріалу та створює умови для розвитку пізнавальної самостійності.

Таким чином, використання ігор та інтерактивних платформ у навчальному процесі дозволяє зробити освіту більш цікавою, мотивуючою та ефективною. Гейміфікація допомагає учням розвивати критичне мислення, самостійність та креативність, що відповідає ключовим завданням сучасної освіти в умовах Нової української школи.

Диференційований підхід є важливим компонентом сучасного освітнього процесу, який спрямований на врахування індивідуальних особливостей, здібностей, темпу навчання та рівня підготовки кожного

учня. Цей підхід особливо актуальний в умовах Нової української школи (НУШ), де акцент робиться на особистісно орієнтованому навчанні, що забезпечує розвиток потенціалу кожної дитини.

Адаптація завдань до індивідуальних потреб учнів полягає у розробці різнорівневих завдань, які відповідають їхнім можливостям і навчальним потребам. Учитель створює умови, за яких учні можуть працювати в комфортному для них темпі, отримуючи завдання, що відповідають їхньому рівню знань і навичок. Наприклад, під час уроку математики сильніші учні можуть розв'язувати складніші задачі, тоді як ті, хто потребує додаткової підтримки, виконують базові завдання, що поступово ускладнюються.

Диференціація може бути реалізована за кількома напрямками:

- *Зміст завдань.* Учні пропонуються різні за складністю завдання залежно від рівня їхніх знань. Наприклад, у межах одного уроку можна запропонувати варіанти завдань із різним рівнем абстракції або обсягу.
- *Темп навчання.* Учні, які швидше опановують матеріал, можуть отримати додаткові творчі завдання, тоді як ті, хто потребує більше часу, виконують основні вправи.
- *Форма подачі інформації.* Для учнів із різними стилями навчання (візуальним, аудіальним чи кінестетичним) можна використовувати відповідні методи та інструменти: презентації, відео, практичні завдання або роботу з реальними об'єктами.

Диференційований підхід сприяє розвитку пізнавальної самостійності учнів, оскільки дозволяє їм працювати у власному темпі, приймати рішення щодо виконання завдань та самостійно оцінювати свій прогрес. Крім того, адаптація завдань допомагає знизити рівень тривожності в учнів, які потребують більше часу для засвоєння матеріалу, і одночасно стимулює розвиток тих, хто має високий рівень підготовки.

Отже, диференційований підхід дозволяє створити сприятливі умови для навчання кожного учня, забезпечуючи індивідуальний підхід до їхніх освітніх потреб. Він сприяє ефективному засвоєнню знань, підвищенню мотивації до навчання та формуванню в учнів пізнавальної самостійності, що є одним із ключових завдань сучасної освіти.

Рефлексія та самооцінка є невіддільними складовими пізнавальної самостійності, які дозволяють учням не лише засвоювати знання, але й аналізувати власний навчальний процес, виявляти досягнення та визначати напрями для вдосконалення. У контексті Нової української школи ці технології сприяють розвитку критичного мислення, відповідальності та усвідомленого підходу до навчання.

Формування навичок рефлексії та самооцінки полягає у створенні умов, за яких учні регулярно аналізують свою діяльність, оцінюють досягнуті результати та формулюють висновки щодо подальших кроків. Цей процес вимагає від учителя не лише організації відповідних вправ, але й систематичного навчання учнів навичок самоаналізу.

Для реалізації цих технологій використовуються різноманітні підходи. Наприклад, учням пропонуються запитання для рефлексії після виконання завдань: "Що я дізнався нового?", "Що було складним і як я це подолав?", "Чи досягнув я поставленої мети?". Такі запитання допомагають учням оцінювати свій прогрес, аналізувати труднощі та визначати успішні стратегії навчання.

Одним з ефективних інструментів для розвитку самооцінки є рефлексивні щоденники, де учні записують свої думки, емоції та результати роботи за певний період. Наприклад, наприкінці тижня учень може підбивати підсумки: "Які завдання я виконав добре?", "Над чим мені потрібно ще попрацювати?". Це дозволяє створити картину власного навчального прогресу та сприяє розвитку відповідальності за власні результати.

Також популярною є технологія "Сходи́нки успіху", де учні оцінюють свої досягнення за певними критеріями, піднімаючись "сходи́нками" від базового рівня до вищого. Це не лише мотивує до самовдосконалення, але й дозволяє учням бачити конкретні результати своєї праці.

Рефлексія та самооцінка є важливими інструментами формування пізнавальної самостійності, адже вони сприяють розвитку здатності до самоконтролю, підвищення мотивації та усвідомлення власної ролі у досягненні результатів. Учні, які володіють цими навичками, стають більш впевненими у собі, вміють об'єктивно оцінювати свої можливості та прагнуть до постійного саморозвитку. Таким чином, технології рефлексії та самооцінки відіграють важливу роль у сучасному освітньому процесі, спрямованому на розвиток самостійності та відповідальності учнів.

Таким чином, можна стверджувати, що ефективне формування пізнавальної самостійності учнів потребує використання сучасних методів і технологій, які стимулюють їхню активну участь у навчальному процесі. Інтерактивні методи, проблемне навчання, проєктно-орієнтований підхід, гейміфікація, диференціація завдань, а також технології рефлексії та самооцінки створюють сприятливі умови для розвитку ініціативності, критичного мислення та здатності до самостійного здобуття знань. Застосування цих інструментів дозволяє зробити навчання цікавим, ефективним і орієнтованим на потреби кожного учня, що є важливим завданням сучасної освіти в умовах Нової української школи.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНІ ВПРАВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ

Практичні вправи є одним із ключових засобів для розвитку пізнавальної самостійності учнів, адже саме через активну діяльність вони здобувають нові знання, закріплюють їх і вчаться застосовувати на практиці. У контексті Нової української школи важливо створювати вправи, які не лише відповідають освітнім стандартам, але й мотивують учнів до самостійного мислення, пошуку рішень та аналізу результатів. У цьому розділі запропоновано добірку вправ, спрямованих на формування навичок пізнавальної самостійності, розвиток ініціативності, креативності та впевненості у власних силах.

Завдання на розвиток самостійного пошуку інформації спрямовані на розвиток у молодших школярів уміння самостійно знаходити, аналізувати й презентувати інформацію. Цей процес дозволяє учням глибше зрозуміти тему, підвищити їхню цікавість до навчання та вдосконалити навички дослідницької роботи.

Приклади завдань із "Я досліджую світ":

- Тема: "Як змінюється погода протягом тижня?"

Учні ведуть щоденник погоди, щодня записуючи температуру, опади та стан неба (сонячно, хмарно тощо). Завдання:

- Створити таблицю або діаграму з результатами спостережень.
- Порівняти дні за температурою та вологістю.
- Зробити висновок про те, як змінювалася погода протягом тижня.
- Тема: "Рослини в моєму дворі"

Учні досліджують рослини біля свого дому. Завдання:

- Знайти 5 рослин, записати їхні назви (з допомогою дорослих або онлайн-ресурсів).
- Сфотографувати або намалювати кожну рослину.
- Коротко описати, які умови потрібні цим рослинам для росту.
- Тема: "Моя родина: минуле й теперішнє"

Учні опитують членів своєї родини про дитинство їхніх батьків чи бабусь і дідусів. Завдання:

- Дізнатися про ігри, якими вони займалися, коли були дітьми.
- Порівняти їх із сучасними іграми учнів.
- Представити результати у вигляді розповіді чи невеликого плаката.

Приклади завдань із математики:

- Тема: "Дослідження власних витрат"

Учні записують, на що вони витратили кишенькові гроші за тиждень.

Завдання:

- Створити таблицю витрат із категоріями (солодощі, іграшки, зошити тощо).
- Порахувати загальну суму витрат.
- Зробити висновок, чи можна було витратити гроші по-іншому.
- Тема: "Математика в магазині"

Учні разом із батьками записують ціни на товари в магазині.

Завдання:

- Вибрати 5 продуктів і записати їх вартість.
- Порахувати загальну суму покупок.
- Порахувати, скільки коштів залишиться, якщо мати 100 гривень.
- Тема: "Скільки кроків я роблю за день?"

Учні протягом тижня вимірюють кількість кроків, яку вони роблять щодня (використовуючи крокомір або умовний підрахунок). Завдання:

- Записати дані у вигляді таблиці.
- Знайти середню кількість кроків за день.
- Порахувати загальну кількість кроків за тиждень.

Такі завдання дозволяють учням розвивати навички дослідницької діяльності, формують у них уважність, відповідальність та здатність до самостійного прийняття рішень. Вони також сприяють усвідомленню практичної користі отриманих знань.

Творчі проєкти є ефективним засобом для розвитку пізнавальної самостійності учнів, оскільки вони стимулюють їх до самостійного пошуку інформації, систематизації знань і творчого вираження. Такі завдання дозволяють учням розкрити свій потенціал, вчитися висловлювати ідеї та створювати щось унікальне.

Приклади творчих проєктів:

- *Виготовлення лепбуків*

Лепбук — це тематична папка з інтерактивними елементами, яка дозволяє учням досліджувати обрану тему в цікавій і наочній формі.

- Тема: "Мій улюблений куточок природи". Учні створюють лепбук, що містить малюнки, фото або вирізки про їхній улюблений природний об'єкт (парк, річку, озеро). Додатково вони додають цікаві факти, опис рослин і тварин, які там зустрічаються, та свої пропозиції щодо його захисту.

- Тема: "Сонячна система". У лепбучі учні відображають основну інформацію про планети, використовуючи кишеньки з картками, діаграми, малюнки або схеми.

- *Створення презентацій*

Презентація дозволяє учням навчитися подавати інформацію структуровано та творчо.

- Тема: "Моя улюблена книга". Учні створюють презентацію, де коротко розповідають про сюжет книги, описують головних героїв і пояснюють, чому саме ця книга їм подобається.
- Тема: "Рослини нашого краю". У презентації учні подають фото або малюнки рослин, описують їхні характеристики, умови росту та значення для людини.

- *Творчі звіти*

Творчий звіт дозволяє учням висловити свої ідеї або враження від дослідження певної теми, використовуючи різні засоби оформлення.

- Тема: "Як я провів літо". Учні готують звіт, у якому описують найцікавіші моменти літа, додаючи малюнки, фото чи вирізки з журналів.
- Тема: "Енергія навколо нас". У звіті учні пояснюють, що таке різні види енергії (сонячна, вітрова, водяна), додають ілюстрації або власні спостереження щодо використання енергії в повсякденному житті.

Як організувати творчий проєкт:

Вибір теми. Учитель пропонує кілька тем, а учні обирають найбільш цікаву для них.

1. *Планування роботи.* Учні разом з учителем визначають етапи виконання проєкту: пошук інформації, створення матеріалів, оформлення роботи.

2. *Виконання завдання.* Учні самостійно шукають інформацію, малюють, пишуть текст, створюють інтерактивні елементи (для лепбуків).

3. *Презентація проєкту.* Учні захищають свій проєкт перед класом, розповідаючи про процес створення і демонструючи результати.

Творчі проєкти не лише розвивають пізнавальну самостійність, але й допомагають учням проявити себе, підвищують їхню впевненість у власних силах і зацікавленість у навчанні. Вони також формують навички комунікації, критичного мислення та роботи з інформацією.

Інтерактивні вправи з використанням онлайн-платформ, таких як LearningApps та Kahoot, є ефективним засобом для розвитку пізнавальної самостійності учнів. Ці платформи дозволяють створювати різноманітні завдання, які стимулюють інтерес до навчання, сприяють активному залученню учнів у процес та забезпечують можливість самостійної перевірки знань.

На платформі *LearningApps* учні можуть виконувати інтерактивні вправи, як-от сортування інформації, заповнення пропусків, складання пазлів чи хронологічних послідовностей. Наприклад, у завданні з природознавства учні можуть впорядковувати етапи розвитку рослини або сортувати тварин за середовищем їхнього проживання. Завдяки цьому вони навчаються не лише отримувати нову інформацію, а й систематизувати її, що розвиває їхні аналітичні здібності.

Kahoot! пропонує можливість створювати вікторини, у яких учні відповідають на запитання в режимі реального часу. Це додає елемент змагання та стимулює їх до активності. Наприклад, під час уроку математики учні можуть швидко відповідати на запитання щодо розв'язання задач чи визначення геометричних фігур. Окрім того, платформа дозволяє переглядати результати, що дає змогу учням оцінити свої успіхи та визначити, над чим ще потрібно попрацювати.

Такі вправи підвищують інтерес до навчання, розвивають навички самостійного прийняття рішень і дають учням можливість контролювати свій прогрес. Крім того, інтерактивні платформи забезпечують швидкий зворотний зв'язок, що сприяє формуванню навичок самооцінки та рефлексії. Вони створюють комфортне середовище для навчання, де учні почуваються зацікавленими, вмотивованими та впевненими у своїх можливостях.

Рефлексивні вправи є важливим інструментом для розвитку пізнавальної самостійності, оскільки вони допомагають учням аналізувати власний навчальний досвід, оцінювати досягнення та визначати напрями для вдосконалення. Ці вправи спрямовані на формування у дітей навичок самоаналізу, критичного мислення та самостійності у плануванні навчальної діяльності.

Ведення навчальних щоденників є однією з найбільш дієвих форм рефлексії. Учні регулярно записують свої думки про те, чого вони навчилися, які труднощі виникали під час виконання завдань і як вони їх подолали. Наприклад, після кожного навчального дня учні можуть відповідати на запитання: "Що я сьогодні дізнався нового?", "Яке завдання було найцікавішим?", "Що я зробив добре, а що потребує вдосконалення?". Такий формат дозволяє їм усвідомлювати свої досягнення та будувати стратегії для подальшого навчання.

Вправа "Що я дізнався сьогодні?" сприяє закріпленню отриманих знань і допомагає учням краще зрозуміти, як нова інформація пов'язана з уже наявними знаннями. Учні можуть записувати нові факти, поняття або вміння, які вони засвоїли за день, а також пояснювати, чому ці знання є важливими для них. Це не лише розвиває навички рефлексії, але й підвищує внутрішню мотивацію до навчання.

Вправа "Що вийшло добре, а що потребує вдосконалення?" акцентує увагу учнів на їхніх досягненнях та помилках. Вона допомагає їм

зрозуміти, що невдачі є частиною навчального процесу, і дозволяє виявити сильні та слабкі сторони у виконанні завдань. Наприклад, учні можуть аналізувати результати контрольної роботи, відповідаючи на запитання: "Що я зробив правильно?", "У чому я помилився?", "Як я можу покращити свої результати наступного разу?". Це вчить їх конструктивно ставитися до своїх помилок і працювати над їх виправленням.

Рефлексивні вправи сприяють розвитку у дітей відповідальності за власне навчання, формують уміння ставити цілі та оцінювати свої досягнення. Вони допомагають учням усвідомити, що їхній прогрес залежить від зусиль, які вони докладають, що є основою для успішного навчання та саморозвитку.

Ігрові технології займають важливе місце у формуванні пізнавальної самостійності, адже вони поєднують елементи змагання, розваги та навчання. Інтелектуальні ігри, вікторини та квести стимулюють учнів до активного засвоєння матеріалу, підвищують їхню мотивацію до навчання та допомагають закріпити отримані знання.

Інтелектуальні ігри, наприклад, "Що? Де? Коли?" чи "Брейн-ринг", розвивають у дітей логічне мислення, увагу та здатність швидко знаходити правильні відповіді. Наприклад, під час гри з природознавства учням можна поставити запитання: "Яка рослина є символом України?" або "Яка тварина може літати, але не є птахом?".

Вікторини також є популярним форматом ігор для закріплення знань. Використовуючи платформи, як-от Kahoot чи Quizizz, учитель може створити серію запитань з різних тем, на які учні відповідають у режимі реального часу. Наприклад, під час уроку математики учні можуть розв'язувати приклади на швидкість або відповідати на запитання щодо геометричних фігур.

Квести є більш складними та інтерактивними завданнями, які інтегрують різні навчальні елементи. Учні виконують серію завдань, кожне

з яких є частиною загальної історії. Наприклад, квест "Знайди скарб математика" може включати завдання на обчислення, логічні головоломки та пошук підказок для розв'язання задачі. Це розвиває в учнів уміння працювати в команді, аналізувати інформацію та приймати рішення.

Вправи з поступовим ускладненням дозволяють учням почуватися впевнено на початкових етапах виконання завдання, а потім поступово переходити до складніших рівнів, що стимулює розвиток їхніх здібностей та самостійності.

Наприклад, у математиці це може бути завдання на обчислення:

1. Початковий рівень: знайти суму двох чисел у межах 20.
2. Середній рівень: розв'язати задачу, де потрібно знайти суму трьох чисел.
3. Високий рівень: скласти рівняння з невідомою величиною та знайти її значення.

При вивченні дисципліни "Я досліджую світ" завдання з ускладненням можуть виглядати так:

1. Початковий рівень: назвати частини дерева (корінь, стовбур, листя).
2. Середній рівень: пояснити, як листя впливає на процес фотосинтезу.
3. Високий рівень: дослідити та описати, як змінюються листяні дерева протягом року.

Приклад завдань з поступовим ускладненням з української мови:

1. Початковий рівень: Вставити пропущені букви в словах (наприклад, у словах "ві_тер", "з_ма", "кни_ка").
2. Середній рівень: Скласти речення зі словами, які містять певні орфограми (наприклад, слова з апострофом: "м'яч", "п'ять").
3. Високий рівень: Написати невеликий текст (3-4 речення), у якому потрібно правильно використовувати слова з апострофом, м'яким

знаком або іншими вивченими орфограмами. Наприклад: "М'яч упав у траву. Я підняв його й кинув товаришеві. Це була цікава гра".

Поступове ускладнення вправ дозволяє учням долати труднощі крок за кроком, розвиваючи впевненість у власних силах. Вони вчаться не боятися складних завдань, а бачити їх як можливість для розвитку, що формує стійкість і позитивне ставлення до навчання. Такі підходи допомагають учням не лише засвоювати знання, але й успішно використовувати їх у різних життєвих ситуаціях.

Узагальнюючи, можна сказати, що практичні вправи є ефективним інструментом для розвитку пізнавальної самостійності учнів, оскільки вони сприяють формуванню навичок пошуку, аналізу та застосування знань у різних контекстах. Завдання, побудовані з урахуванням принципів поступового ускладнення, інтерактивності та творчості, допомагають учням розвивати впевненість у своїх силах, ініціативність і здатність до самостійного вирішення завдань. Використання мінідосліджень, творчих проєктів, інтерактивних платформ та ігрових технологій створює умови для зацікавлення учнів у навчанні, розширення їхнього світогляду та успішної адаптації до сучасного освітнього середовища.

ВИСНОВОК

Формування пізнавальної самостійності учнів є важливим напрямом сучасної педагогіки, що має значний вплив на якість освіти. У контексті Нової української школи ця якість стає ключовою для забезпечення успішності учнів, їхньої готовності до самостійного навчання та вирішення реальних життєвих завдань. Пізнавальна самостійність сприяє розвитку таких важливих компетентностей, як критичне мислення, ініціативність, творчість, здатність до співпраці та саморефлексії, що формують базу для гармонійного особистісного розвитку.

З педагогічної точки зору, розвиток пізнавальної самостійності дозволяє змінити роль учителя в освітньому процесі. Він перестає бути джерелом знань, натомість стає наставником і фасилітатором, який допомагає учням організовувати їхню діяльність, спрямовує до цілей та підтримує їхню ініціативу. Це відповідає сучасним підходам до навчання, орієнтованим на активізацію особистісного потенціалу кожного учня.

Результати практичних досліджень та напрацювань з формування пізнавальної самостійності учнів як фактору їхньої успішності в НУШ є цінними для педагогіки, оскільки вони підкреслюють важливість

інтеграції сучасних методів навчання, таких як інтерактивні підходи, проблемне та проєктне навчання, гейміфікація і технології рефлексії. Ці інструменти дозволяють розвивати в учнів навички пошуку, аналізу й використання інформації, що підвищує їхню здатність до самостійного навчання та забезпечує готовність до адаптації в умовах постійних змін.

Розвиток пізнавальної самостійності є важливим не лише для успішного навчання в школі, але й для подальшого життя учнів у динамічному світі, де швидке оновлення інформації та необхідність прийняття рішень стають ключовими викликами. Таким чином, формування цієї якості в учнів початкової школи є основою для їхнього майбутнього успіху, а в педагогічній практиці це забезпечує підвищення ефективності освіти, орієнтованої на розвиток компетентностей, а не лише на передачу знань.

Таким чином, сучасна освіта потребує розробки та впровадження нових методик, які сприяють вихованню особистостей, здатних самостійно мислити, творчо підходити до вирішення завдань та ефективно навчатися впродовж усього життя. Це відповідає ключовим цілям педагогіки сьогодення, спрямованої на формування умов для розвитку відповідальних, активних і конкурентоспроможних громадян, готових до викликів сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція Нової Української Школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Мариновська О. Інтегральна технологія навчання: від теорії до практики. Початкова освіта. 2011. № 32 (608). С. 3–5.
3. Мартиновець Л. Підвищення ефективності уроку за рахунок інтеграції навчального матеріалу. Новоолександрівка, 2012. 97 с.
4. Назарець Л. Формування пізнавального інтересу учнів. Обдарована дитина. 2009. № 7. С. 59–62.
5. Нікітіна Н. Активізація пізнавальної активності учнів шляхом використання ігрових моментів та цікавих завдань. Початкове навчання та виховання. 2011. № 31. С. 21–31.
6. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja. Київ: Літера ЛТД. 2018. 160 с.
7. Савченко О. Я. Виховання пізнавальних потреб учнів. Початкова школа. 1981. № 4. С. 7–13.

8. Савченко О. Я. Дидактичні основи розвитку пізнавальної самостійності. Початкова школа. 1978. № 12. С. 5–9.
9. Савченко О. Я. Мотивація пошукової діяльності учнів. Початкова школа. 1985. № 2. С. 58–61.
10. Хом'юк І. В. Шляхи формування пізнавальної самостійності молодших школярів на уроках математики. Молодий вчений. 2019. № 5.2 (69.2). С. 139–143.
11. Щербань П. Дидактичні ігри у навчально-виховному процесі. Початкова школа. 2018. № 9. С. 18–21.